

تبیین صفات اسکیزوتایپی و مرزی بر پایه سبک‌های دلبستگی و صفات بنیادی شخصیت

دکتر علی محمدزاده⁽¹⁾

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی صفات اسکیزوتایپی و مرزی از روی سبک‌های دلبستگی و صفات بنیادی شخصیت بود. **روش:** در پژوهش همبستگی حاضر، 603 دانشجوی کارشناسی به روش تصادفی طبقه‌ای انتخاب و به نسخه تجدیدنظر شده کوتاه پرسش‌نامه شخصیتی آیزنک (EPQ-RS)، نسخه کوتاه پرسش‌نامه شخصیت اسکیزوتایپی (SPQ-B)، پرسش‌نامه شخصیت مرزی (BPI) و پرسش‌نامه دلبستگی بزرگسالان (AAI) پاسخ گفتند. داده‌ها با استفاده از روش تحلیل رگرسیون چندمتغیره تحلیل شدند. **یافته‌ها:** یافته‌ها نشان داد روان‌رنجورخویی، سبک دلبستگی اجتنابی، روان‌پریشی‌گرایی، سبک دلبستگی ایمن (به صورت منفی)، سبک دلبستگی دوسوگرا و برون‌گرایی (به صورت منفی) به ترتیب بهترین پیش‌بین‌های صفات اسکیزوتایپی و روان‌رنجورخویی، روان‌پریشی‌گرایی و سبک‌های دلبستگی دوسوگرا و اجتنابی نیز به ترتیب بهترین پیش‌بین‌های صفات مرزی بودند. **نتیجه‌گیری:** روان‌رنجورخویی و روان‌پریشی‌گرایی بالا در کنار سبک دلبستگی اجتنابی، الگوی پیشنهادی احتمالی برای پیش‌بینی صفات اسکیزوتایپی است و روان‌رنجورخویی و روان‌پریشی‌گرایی بالا در کنار سبک دلبستگی دوسوگرا، الگوی پیشنهادی احتمالی برای پیش‌بینی صفات مرزی است.

کلیدواژه‌ها: صفات اسکیزوتایپی؛ صفات مرزی؛ سبک‌های دلبستگی؛ روان‌پریشی‌گرایی؛ روان‌رنجورخویی

322
322

[دریافت مقاله: 1390/8/14؛ پذیرش مقاله: 1390/12/24]

مقدمه

کرنبرگ⁹ (1984، 1996، به نقل از 2) در یک الگوی نظری، سازمان شخصیت به هنجار، مرزی و نابهنجار را در چارچوب یک پیوستار نشان داده است. در این الگو، سازمان شخصیت در سه سطح از هم متمایز است: روان‌رنجوری، مرزی و روان‌پریشی. کرنبرگ بر این باور است پاره‌ای از اختلال‌های شخصیت که در نسخه‌های مختلف راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی¹⁰ (DSM) مورد اشاره قرار گرفته است، ریشه در سازمان شخصیت مرزی دارند. تفاوت اساسی میان سازمان شخصیت مرزی و روان‌رنجوری در این است که در سازمان مرزی در پاره‌ای از مواقع، آسیب در واقعیت آزمایشی تجربه می‌شود. مبتلایان به اختلال‌های

اسکیزوفرنیای شبه روان‌رنجوری¹، روان‌رنجوری ضداجتماعی کاذب²، پیش روان‌رنجوری³، اسکیزوفرنیای مرزی⁴، روان‌پریشی نهفته⁵، اسکیزوفرنیای نهفته⁶ و اسکیزوفرنیای سرپایی⁷ اصطلاحاتی هستند که در توصیف مبتلایان به اختلال‌های شخصیت مرزی و اسکیزوتایپی⁸ به کار رفته‌اند (1). اگرچه اختلال شخصیت مرزی در خوشه A قرار نگرفته است، ولی از آنجایی که افراد مبتلا به آن در شرایط پر تنش، نشانه‌های روان‌پریشی از خود نشان می‌دهند، مانند شخصیت اسکیزوتایپی در مرز روان‌پریشی قرار می‌گیرد و جزء وضعیت‌های مرزی روان‌پریشی به‌شمار می‌آید.

⁽¹⁾ دکترای تخصصی روانشناسی، استادیار دانشگاه پیام نور. تهران، ابتدای جاده لشکرک، دانشگاه پیام نور. دورنگار: 021-22442052 E-mail: a_mohammadzadeh@pnu.ac.ir

1- pseudoneurosis schizophrenia

3- preneurosis

5- latent psychosis

7- ambulatory schizophrenia

9- Kernberg

2- pseudopsychopathic neurosis

4- borderline schizophrenia

6- latent schizophrenia

8- schizotypy

10- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

نشانه‌های روان‌پریشی ارایه شده است که در آن‌ها تفاوت‌های فردی در دلبستگی، عامل علی در تبیین این پدیده‌ها در نظر گرفته می‌شود (9). به نظر می‌رسد رویکردهای علت‌شناختی اختلال‌های شخصیت به تدریج از تمرکز انحصاری بر خصوصیات درون‌شخصی، به تأکید بیشتر بر تأثیر متغیرهای میان‌شخصی تغییر جهت داده‌اند (10). یکی از مفاهیم اصلی بسیاری از رویکردهای تحولی این است که تجربه‌های تکوینی با مراقبان اولیه و افراد مهم زندگی، نه تنها مبنایی برای احساس‌های بنیادی شخص از خود فراهم می‌آورد، بلکه بر شیوه‌های هدایت چالش‌ها و موضوع‌های تحولی متعدد زندگی نیز تأثیر می‌گذارد. از این دیدگاه دلبستگی یکی از الگوهای مناسب برای شناخت روش‌های سازش‌یافته و سازش‌نیافته برای مواجهه با چالش‌های تحولی متعدد زندگی است (11). بالبی⁷ (12)، نظریه‌پرداز اصلی دلبستگی، بر پایه مشاهده ویژگی‌های روابط مادر-کودک در موقعیت‌های مختلف به این نتیجه رسید که نوع پیوند مراقب-کودک، تنظیم‌گر تجربه‌های عاطفی و رفتاری کودک است. یکی از مفاهیم اساسی نظریه دلبستگی، الگوهای درون‌کاری⁸ است که به باور بالبی در چارچوب تعامل نوزاد-مادر به منزله معادل‌های روان‌شناختی کیفیت رابطه هستند. کنش اصلی این الگوها، تسهیل توانایی فرد در رمزگردانی تعامل‌ها و پیش‌بینی صحیح رفتار دیگران (افراد مهم) و احساس، اندیشه و رفتار خود در پاسخ به آن‌هاست. بر پایه رویکرد دلبستگی، شکست در این فرآیندها، علت بسیاری از اختلال‌های شخصیت (شامل اختلال‌های شخصیت مرزی و اسکیزوتایپی) است. یافته‌های پژوهشی نشان داده‌اند برخی ابعاد سبک‌های دلبستگی می‌توانند بخشی از تغییرپذیری دو اختلال شخصیت مرزی و اسکیزوتایپی را پیش‌بینی کنند (8، 13-16). اما تأثیر تعاملی سبک‌های دلبستگی با صفات بنیادی شخصیت کمتر مورد توجه قرار گرفته است. با توجه به این مطالب، هدف پژوهش حاضر پاسخ به این پرسش‌ها بود: 1- ویژگی‌های بنیادی شخصیت و ابعاد دلبستگی چه سهمی در شکل‌گیری صفات اسکیزوتایپی دارند؟ 2- ویژگی‌های بنیادی شخصیت و ابعاد دلبستگی چه سهمی در شکل‌گیری صفات مرزی دارند؟

شخصیت مرزی و اسکیزوتایپی در مقایسه با دیگر اختلال‌های شخصیتی، اُفت کارکرد روانی-اجتماعی شدیدتری را تجربه می‌کنند (2). یافته‌های پژوهشی نشان داده‌اند: نشانه‌های تجزیه‌ای/روان‌پریشی¹ (شامل شخصیت‌زدایی²، واقعیت‌زدایی³ و توهم‌های شنوایی) مهم‌ترین مؤلفه شخصیت مرزی است (3). در نوجوانان، اختلال شخصیت مرزی با اختلال‌های شخصیت خوشه A (اختلال‌های غریب و نامتعارف) هم‌ایندی دارد (4). همبستگی صفات اسکیزوتایپی و مرزی معنادار است (5). هر دو الگوی اسکیزوتایپی و مرزی در خویشاوندان بیماران مبتلا به اسکیزوفرنیا وجود دارد و بعضی از الگوهای شخصیت مرزی در خویشاوندان اسکیزوتایپی بیماران مبتلا به اسکیزوفرنیا دیده می‌شود (1). از میان مؤلفه‌های سه‌گانه شخصیت اسکیزوتایپی، دو مؤلفه بدگمانی پارانویید/اضطراب اجتماعی⁴ و تجارب ادراکی غیرمعمول⁵ می‌توانند اختلال شخصیت مرزی را پیش‌بینی کنند. بنابراین نشانه‌های پارانوییدی و احساس تنهایی مفرط از ویژگی‌های مشترک در دو اختلال است و معادلی تلویحی برای نشانه‌های پارانوییدی و تجزیه‌ای گذرا، احساس مزمن پوچی و ترس از ترک‌شدن خیالی یا واقعی در شخصیت مرزی محسوب می‌شوند. افزون بر این، تجارب ادراکی غیرمعمول شخصیت اسکیزوتایپی، از جمله اختلال حسی بدنی، تجارب شبه‌توهمی و باورهای انتساب از دیگر ویژگی‌های مشترک در دو اختلال به‌شمار می‌آیند که با نشانه‌های تجزیه‌ای و پارانوییدی وابسته به استرس و اختلال در خودنگاره شخصیت مرزی قابل قیاس است. البته تفکر سحرآمیز⁶ (شامل نشانه‌هایی مانند باور به واقعی بودن خواب‌ها، حس ششم و ذهن‌خوانی) فقط اختصاص به شخصیت اسکیزوتایپی دارد و از ملاک‌های متمایزکننده دو اختلال است (6).

بر پایه الگوی پیوستاری ویژگی‌های روان‌پریشی، این دو اختلال در سطح غیربالینی نیز با عنوان صفات مرزی و صفات اسکیزوتایپی مطرح می‌شوند که بر اساس رویکرد صفت در شخصیت، به‌عنوان تجلی اغراق‌آمیز ویژگی‌های بنیادی شخصیت در نظر گرفته می‌شوند (6). اگرچه امروزه تبیین‌های شناختی در کنار الگوهای زیستی، در تبیین اختلال‌های روانی پذیرش گسترده‌ای پیدا کرده‌اند (7)، رویکردهایی نیز وجود دارند که بر نقش عوامل تحولی در پیش‌بینی آسیب‌شناختی روانی تأکید دارند (8). بر این اساس، الگوهایی از تحول

1- dissociative/ psychotic symptoms

2- depersonalization

3- derealization

4- paranoid suspiciousness/ social anxiety

5- unusual perceptual experiences

6- magical thinking

7- Bowlby 8- internal working model

روش

دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه‌های پیام نور تبریز، سراب و دانشگاه تربیت معلم آذربایجان در سال تحصیلی 90-1389 جامعه آماری پژوهش همبستگی حاضر را تشکیل دادند. برپایه جدول نمونه‌گیری مورگان¹ 603 نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند؛ پس از انتخاب کلاس‌ها و توضیح هدف‌های پژوهش، پرسش‌نامه‌ها در اختیار آزمودنی‌ها قرار گرفت. به‌منظور رعایت اخلاق پژوهش و حقوق آزمودنی‌ها، ضمن اعلام صریح داوطلبانه‌بودن شرکت در پژوهش، هم به‌صورت شفاهی (پیش از اجرا) و هم به‌صورت کتبی (بالای پرسش‌نامه)، پرسش‌نامه‌ها بدون نام و نام خانوادگی تکمیل شدند. هم‌چنین به‌منظور سپاسگزاری از آزمودنی‌ها، افرادی که مایل بودند، می‌توانستند با درج کد یا نام استعاری از یافته‌های پرسش‌نامه‌های خود آگاه شوند. برای کنترل اثر ترتیبی پرسش‌نامه‌ها، حدود نیمی از آزمودنی‌ها نخست به پرسش‌نامه‌های مربوط به صفات اسکیزوتایپی و مرزی و سپس به پرسش‌نامه‌های مربوط به دلبستگی و شخصیت پاسخ دادند و در مورد نیم دیگر به‌صورت وارون عمل شد. برای گردآوری داده‌ها، ابزارهای زیر به کار رفت:

نسخه کوتاه پرسش‌نامه شخصیت اسکیزوتایپی² (SPQ-B)
(17) 22 گویه دارد و به‌صورت بلی (یک/خیر (صفر) پاسخ داده می‌شود. SPQ-B نشانه‌شناسی منفی اسکیزوتایپی را می‌سنجد و سه عامل دارد: کاستی‌های ادراکی - شناختی³، کاستی‌های میان‌فردی⁴ و سازمان‌نیافتگی⁵. هم‌سانی درونی⁶ عامل‌ها و پایایی بازآزمایی⁷ دو ماهه به‌ترتیب 0/72-0/80 و 0/86-0/95 بود. روایی ملاکی⁸ آن با ابزارهای بالینی اختلال شخصیت اسکیزوتایپی، برای کل مقیاس و عامل‌های کاستی ادراکی - شناختی، کاستی میان‌فردی و سازمان‌نیافتگی به‌ترتیب 0/66، 0/73، 0/63 و 0/36 (17) و روایی هم‌زمان⁹ نسخه فارسی SPQ-B با نسخه A پرسش‌نامه صفات اسکیزوتایپی¹⁰ (STA) 0/75 گزارش شده است (5). ضریب پایایی بازآزمایی چهار هفته‌ای برای کل مقیاس و عامل‌های کاستی‌های ادراکی - شناختی، کاستی‌های میان‌فردی و سازمان‌نیافتگی به‌ترتیب 0/94، 0/83، 0/90 و 0/85 و ضریب آلفا به همان ترتیب 0/83، 0/66، 0/70 و 0/68 به‌دست آمده است (18).

پرسش‌نامه شخصیت مرزی¹¹ (BPI) (19) برای سنجش صفات شخصیت مرزی در نمونه‌های بالینی و غیربالینی ساخته

شده و به‌صورت بلی / خیر پاسخ داده می‌شود. BPI 53 گویه دارد که بر پایه مفهوم کرنبرگ¹² از سازمان‌بندی شخصیت مرزی و هم‌چنین ملاک‌های تشخیصی چهارمین ویراست راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی¹³ (DSM-IV) (20) ساخته شده است (19). BPI چهار خرده‌مقیاس آشفتگی هویتی¹⁴، مکانیزم‌های دفاعی اولیه آسیب‌دیده¹⁵، واقعیت‌آزمایی آسیب‌دیده¹⁶ و ترس از نزدیکی¹⁷ دارد. آلفای کرونباخ¹⁸ و ضریب پایایی بازآزمایی یک هفته‌ای آن به‌ترتیب 0/68-0/91 و 0/73-0/89 گزارش شده است (19). در ایران روایی هم‌زمان این پرسش‌نامه با اجرای هم‌زمان با نسخه B پرسش‌نامه صفات اسکیزوتایپی¹⁹ (STB) (5) و نیز روایی سازه²⁰ آن خوب گزارش شده و پایایی بازآزمایی کل مقیاس و خرده‌مقیاس‌های آشفتگی هویتی، مکانیزم‌های دفاعی اولیه آسیب‌دیده، واقعیت‌آزمایی آسیب‌دیده و ترس از نزدیکی به‌ترتیب 0/80، 0/63، 0/74، 0/66 و 0/62 به‌دست آمده است (21).

نسخه تجدیدنظرشده کوتاه پرسش‌نامه شخصیتی آیزنک²¹ (EPQ-RS)
(22) 48 گویه دارد و به‌صورت بلی / خیر پاسخ داده می‌شود. EPQ-RS برای سنجش ابعاد شخصیتی روان‌رنجورخویی²²، برون‌گرایی²³ و روان‌پریشی‌گرایی²⁴ در دامنه 16-70 سال استفاده می‌شود و افزون بر این سه شاخص دروغ‌سنجی هم دارد. ضرایب پایایی بازآزمایی گزارش شده توسط سازندگان اصلی آزمون مناسب گزارش شده است (22). آلفای کرونباخ نسخه فارسی EPQ-RS برای برون‌گرایی، روان‌رنجورخویی، روان‌پریشی‌گرایی و دروغ‌سنجی به‌ترتیب 0/77، 0/74، 0/52 و 0/61 گزارش شده است. هم‌چنین

- 1- Morgan
- 2- Schizotypal Personality Questionnaire- Brief form
- 3- cognitive perceptual deficits
- 4- interpersonal deficits
- 5- disorganization
- 6- internal constancy
- 7- test-retest reliability
- 8- criterion validity
- 9- concurrent
- 10- Schizotypal Trait questionnaire A form
- 11- Borderline Personality Inventory
- 12- Kernberg
- 13- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 4th edition
- 14- identity diffusion
- 15- impaired primitive defense mechanisms
- 16- impaired reality testing
- 17- fear of closeness
- 18- Cronbach's alpha
- 19- Schizotypal Trait questionnaire B form
- 20- constructive
- 21- Eysenck Personality Questionnaire- Revised Short form
- 22- neuroticism
- 23- psychoticism
- 24- extraversion

متغیرهای پیش‌بین از یکدیگر مستقل هستند و هم‌خطی بودن چند گانه اتفاق نیفتاده است. تحلیل رگرسیون چندمتغیره گام به گام در دو مرحله انجام شد: در مرحله نخست، صفات اسکیزوتایی و در مرحله دوم، صفات مرزی به‌عنوان متغیر ملاک و در هر دو مرحله سه نوع سبک دلبستگی ایمن، اجتنابی و اضطرابی/دوسوگرا و صفات بنیادی شخصیت (روان‌پریشی‌گرایی، برون‌گرایی و روان‌رنجورخویی) به‌عنوان متغیر پیش‌بین وارد معادله‌های رگرسیونی شدند.

یافته‌های مرحله نخست (جدول 1) نشان‌گر ارتباط معنادار میان متغیر پیش‌بین و متغیر ملاک بود؛ تمامی متغیرهای پیش‌بین توان لازم برای ورود به معادله‌های رگرسیونی برای تبیین اسکیزوتایی را داشتند: در گام نخست، روان‌رنجورخویی توانست به تنهایی 18 درصد تغییرات صفات اسکیزوتایی را پیش‌بینی کند. در گام دوم، ورود متغیر سبک دلبستگی اجتنابی این مقدار را به 24 درصد افزایش داد و در گام‌های سوم، چهارم، پنجم و ششم نیز به ترتیب اضافه‌شدن متغیرهای روان‌پریشی‌گرایی، سبک دلبستگی ایمن، سبک دلبستگی دوسوگرا و برون‌گرایی درصد تغییرات متغیر ملاک را به ترتیب به 28، 30، 33 و 34 درصد رساند.

یافته‌های مرحله دوم (جدول 2) نشان‌گر ارتباط معنادار میان متغیر پیش‌بین و متغیر ملاک بود؛ جز برون‌گرایی و سبک دلبستگی ایمن بقیه متغیرها توان لازم برای ورود به معادله‌های رگرسیونی برای تبیین صفات مرزی را داشتند: در گام نخست روان‌رنجورخویی توانست به تنهایی 30 درصد تغییرات صفات مرزی را پیش‌بینی کند. در گام دوم، ورود متغیر روان‌پریشی‌گرایی توانست این مقدار را به 42 درصد افزایش دهد و در گام‌های سوم و چهارم نیز اضافه‌شدن سبک دلبستگی دوسوگرا/اضطرابی و سبک دلبستگی اجتنابی درصد تغییرات متغیر ملاک را به ترتیب به 50 و 51 درصد ارتقا دادند.

در ادامه تحلیل‌های جداگانه‌ای به تفکیک جنسیت انجام شد. یافته‌ها به‌طور تقریبی همان الگوی نمونه کلی را نشان داد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که تأثیر جنسیت قابل چشم‌پوشی است.

بررسی روایی هم‌زمان با پرسش‌نامه نثو¹ (22) نشان داد همبستگی شاخص‌های برون‌گرایی، روان‌رنجورخویی و روان‌پریشی‌گرایی با ابعاد هم‌ارز نثو به ترتیب 0/70، 0/72 و 0/32- است که با توجه به سازه‌های موجود، روایی مناسبی است.

پرسش‌نامه دلبستگی بزرگسالان² (AAI) (23) 15 گویه دارد و سه سبک دلبستگی ایمن³، اجتنابی⁴ و مضطرب/دوسوگرا⁵ (هر یک پنج گویه) را می‌سنجد. نمره‌گذاری روی مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای انجام می‌شود. پایایی بازآزمایی کل و ضریب هم‌سانی درونی AAI به ترتیب 0/81 و 0/78 گزارش شده است (23). در ایران این ضرایب پایایی برای کل آزمون و سه خرده‌مقیاس به ترتیب بالا 0/75، 0/83، 0/81 و 0/77 گزارش شده است. روایی هم‌زمان نیز با مصاحبه ساختاریافته دلبستگی⁶ (ASI) به همان ترتیب 0/80، 0/87، 0/84 و 0/79 به دست آمده است (24).

تجزیه و تحلیل داده‌ها با کمک نرم‌افزار SPSS-16⁷ و به روش رگرسیون گام به گام⁸ انجام شد.

یافته‌ها

از 603 آزمودنی، 134 نفر (22/2 درصد) مرد و 469 نفر (77/8 درصد) زن بودند. میانگین (و انحراف معیار) سنی مردان و زنان به ترتیب 23/93 (7) و 24/28 (5/83) بود.

میانگین (و انحراف معیار) صفات مرزی، صفات اسکیزوتایی، روان‌پریشی‌گرایی، برون‌گرایی، روان‌رنجورخویی، دلبستگی ایمن، دلبستگی اجتنابی و دلبستگی اضطرابی/دوسوگرا به ترتیب 9/26 (3/59)، 13/98 (4/55)، 3/01 (1/35)، 8/18 (2/41)، 7/11 (2/97)، 9/8 (3/5)، 6/8 (3/19) و 7/55 (3/84) بود. ضریب همبستگی میان صفات اسکیزوتایی با روان‌پریشی‌گرایی، برون‌گرایی، روان‌رنجورخویی، دلبستگی ایمن، دلبستگی ناایمن و دلبستگی اضطرابی/دوسوگرا به ترتیب 0/03، 0/30، 0/36، 0/24، 0/22- و 0/43 و همبستگی صفات مرزی با همان عوامل به ترتیب 0/18، 0/30، 0/51، 0/36، 0/11- و 0/54 بود. تمامی همبستگی‌ها جز مورد نخست (همبستگی میان صفات اسکیزوتایی و دلبستگی ایمن) معنادار بودند ($p \leq 0/001$).

برای استفاده از رگرسیون، فرض هم‌خطی بودن چند گانه برای سنجش استقلال متغیرهای پیش‌بین بررسی شد و یافته‌ها نشان داد شاخص تحمل⁹ و شاخص عامل تورم واریانس¹⁰ متغیرها به ترتیب 0/98-0/78 و 1-1/27 بود؛ بدین معنی که

1- NEO questionnaire	2- Adult Attachment Inventory
3- secure	4- avoidant
5- anxious/ ambivalent	
6- Attachment Structured Interview	
7- Statistical Package for the Social Science-version 16	
8- stepwise regression	9- tolerance
10- variance inflation factor	

جدول 1- تحلیل رگرسیون چندمتغیره گام به گام صفات اسکیزوتایپی از روی سبک‌های دلبستگی و صفات بنیادی شخصیت

گام	متغیر پیش‌بین	R ²	F	Sig.	β	t	Sig.
1	روان‌رنجورخویی	0/18	138/82	0/001	0/43	11/78	0/001
2	روان‌رنجورخویی	0/24	99/03	0/001	0/39	11/14	0/001
	دلبستگی اجتنابی				0/24	6/94	0/001
3	روان‌رنجورخویی				0/39	11/45	0/001
	دلبستگی اجتنابی	0/28	80/51	0/001	0/21	6	0/001
	روان‌پریشی گرایی				0/20	5/73	0/001
4	روان‌رنجورخویی				0/41	12	0/001
	دلبستگی اجتنابی				0/22	6/40	0/001
	روان‌پریشی گرایی	0/30	66/58	0/001	0/21	6/28	0/001
	دلبستگی ایمن				-0/14	-4/23	0/001
5	روان‌رنجورخویی				0/35	9/91	0/001
	دلبستگی اجتنابی				0/19	5/46	0/001
	روان‌پریشی گرایی	0/33	60/37	0/001	0/19	5/67	0/001
	دلبستگی ایمن				-0/17	-5/02	0/001
	دلبستگی دوسوگرا				0/18	4/98	0/001
6	روان‌رنجورخویی				0/34	9/42	0/001
	دلبستگی اجتنابی				0/17	4/80	0/001
	روان‌پریشی گرایی	0/34	52/30	0/001	0/17	5/16	0/001
	دلبستگی ایمن				-0/16	-4/80	0/001
	دلبستگی دوسوگرا				0/19	5/25	0/001
	برون‌گرایی				0/10	-2/87	0/004

جدول 2- تحلیل رگرسیون چندمتغیره گام به گام صفات مرزی از روی سبک‌های دلبستگی و صفات بنیادی شخصیت

گام	متغیر پیش‌بین	R ²	F	Sig.	β	t	Sig.
1	روان‌رنجورخویی	0/30	257/21	0/001	0/54	16/03	0/001
2	روان‌رنجورخویی	0/42	220/34	0/001	0/54	17/40	0/001
	روان‌پریشی گرایی				0/35	11/34	0/001
3	روان‌رنجورخویی				0/43	13/92	0/001
	روان‌پریشی گرایی	0/50	202/06	0/001	0/29	10/17	0/001
	دلبستگی دوسوگرا				0/30	9/78	0/001
4	روان‌رنجورخویی				0/42	13/83	0/001
	روان‌پریشی گرایی	0/51	158/84	0/001	0/28	9/64	0/001
	ناایمن دوسوگرا				0/28	8/92	0/001
	ناایمن اجتنابی				0/11	3/87	0/001

بحث

هدف از پژوهش حاضر پیش‌بینی صفات اسکیزوتایپی و مرزی از روی ابعاد دلبستگی و صفات بنیادی شخصیت بود. یافته‌ها نشان داد روان‌رنجورخویی، سبک دلبستگی اجتنابی،

روان‌پریشی گرایی، سبک دلبستگی ایمن (به صورت منفی)، سبک دلبستگی دوسوگرا/اضطرابی و برون‌گرایی (به صورت منفی) به ترتیب بهترین پیش‌بین‌های صفات اسکیزوتایپی، و روان‌رنجورخویی، روان‌پریشی گرایی و سبک‌های دلبستگی

دوسوگرا/ اضطرابی و اجتنابی نیز به ترتیب بهترین پیش بین های صفات مرزی بودند.

یافته ها نشان داد صفات شبه روان پریشی اسکیزوتایپی و مرزی بر پایه سبک های دلبستگی ناایمن بهتر پیش بینی می شوند؛ صفات اسکیزوتایپی بیشتر با سبک دلبستگی ناایمن اجتنابی و صفات مرزی بیشتر با سبک دلبستگی ناایمن دوسوگرا/ اضطرابی تبیین می شوند. ویژگی اصلی سبک دلبستگی اجتنابی عبارت است از نگرش منفی نسبت به خود و دیگران و بی اعتمادی کامل نسبت به دیگران. این ویژگی ها که از الگوهای درون کاری منفی هستند، زمینه شکل گیری آمادگی های دفاعی، مقاومت در برابر تأثیرهای خارجی، محدودیت عواطف، بی اعتمادی و بدگمانی نسبت به دیگران و سرزنش آنها را فراهم می آورد (15). این گرایش به انزوا بخشی از نشانه هایی است که در ملاک های تشخیصی اختلال شخصیت اسکیزوتایپی نیز وجود دارند (25)، به ویژه یک پژوهش نشان داد گرایش به انزوا و ترجیح تنهایی از ویژگی های مهم اسکیزوتایپی در جامعه ایرانی است (26). بنابراین سبک دلبستگی اجتنابی با الگوهای درون کاری منفی زمینه شکل گیری صفات اسکیزوتایپی را فراهم می آورد. البته پدید آیی صفات شبه روان پریشی اسکیزوتایپی معلول علل متنوع در قالب الگوی آسیب پذیری - استرس¹ است (27)، که یکی از این شرایط می تواند سبک دلبستگی اجتنابی باشد. نشان داده شده است سبک های دلبستگی اجتنابی و دوسوگرا/ اضطرابی با ویژگی هایی مانند اضطراب اجتماعی بالا، انزوا و بدگمانی در ارتباط های میان فردی همراه هستند (8)، ویژگی هایی که هماهنگ با DSM-IV-TR (25) در اختلال شخصیت اسکیزوتایپی دیده می شود.

هم سو با یافته های پژوهش حاضر، به نظر می رسد نشانه شناسی شخصیت مرزی با ویژگی های سبک دلبستگی ناایمن دوسوگرا/ اضطرابی هماهنگی بیشتری داشته باشد. افراد در الگوی دلبستگی دوسوگرا بیشترین ناایمنی را نشان می دهند؛ در دوره کودکی ابتدا گاهی به مادرشان نزدیک می شوند، سپس از تماس با او اجتناب می کنند، گاهی هم در یک زمان رفتارهای متناقضی بروز می دهند. آشفتگی، دلواپسی و افسردگی از دیگر ویژگی های سبک دلبستگی ناایمن دوسوگراست. بسیاری از افراد دارای سبک دلبستگی ناایمن دوسوگرا جز کودکانی هستند که با آنها بدرفتاری شده و یا فراموش شده اند (28). از سوی دیگر، در

شخصیت های مرزی، خلق و هیجان شخص دستخوش ناپایداری است: دوره های حاد افسردگی، اضطراب یا خشم مکرر بدون علت آشکار روی می دهد. خودپنداره شخص نیز دستخوش ناستواری است و میان دوره های حاد تردید درباره خویش تا بزرگ پنداری خویشتن نوسان می کند. روابط میان فردی شخص نیز بسیار ناستوار و از والاپنداری تا سرزنش بی دلیل در نوسان است. هم گام با ناستواری خلق، خودپنداره و روابط میان فردی، گرایش به رفتارهای تکانشی آسیب به خویش در این افراد دیده می شود (مانند جرح خویشتن و رفتار خودکشی). بنابراین پیش بینی صفات مرزی از روی سبک دلبستگی ناایمن دوسوگرا (یافته پژوهش حاضر) موجه به نظر می رسد. البته به تازگی پیشنهاد شده است که صفات مرزی در سطح نشانه شناسی بالینی به تجربه ناراحتی های ارتباطی شدید مربوط باشد و در واقع اختلال شخصیت مرزی با اصطلاح نوسان² در دلبستگی بیشتر تبیین می شود تا اشکال رایج دلبستگی ناایمن. به بیان دیگر این فرضیه، نبود راهبردهای دلبستگی منسجم را به عنوان بخشی از سبک های دلبستگی ناایمن پیشنهاد کرده است (28).

در مورد رابطه روان رنجورخویی و روان پریشی گرایی با صفات اسکیزوتایپی و مرزی، یافته های پژوهش حاضر با پژوهش هایی (5، 6) هم سو است که بر پایه الگوی سه عاملی و پنج عاملی شخصیت نشان داده اند وضعیت های مرزی روان پریشی (صفات اسکیزوتایپی و مرزی) با روان رنجورخویی و برخی هم با روان پریشی گرایی مرتبط است. در همین راستا برخی پژوهشگران بر این باورند که بسیاری از انواع رفتارهای ناهنجار را می توان نوعی اغراق در صفات به هنجار شخصیت به حساب آورد (29). به بیان دیگر، در الگوی پیوستاری، بسیاری از اشکال آسیب شناختی در انتهای پیوستار شخصیت به هنجار قرار دارند، نه این که به طور کامل از شخصیت به هنجار جدا باشند (30). در الگوی پیشنهادی، روان رنجورخویی ارتباط اساسی با صفات اسکیزوتایپی و مرزی دارد. روان رنجورخویی عبارت است از گرایش به تجربه آشفتگی های هیجانی (31). از آنجایی که آشفتگی هیجانی از نشانه های عاطفی شخصیت اسکیزوتایپی و مرزی است (25)، این بخش از یافته ها معتبر به نظر می رسد. رابطه منفی شخصیت اسکیزوتایپی با بُعد شخصیتی برون گرایی، با گرایش به انزوا، که از آن با عنوان بی لذتی درون گرایانه در

مهم ترین محدودیت پژوهش حاضر پایین بودن فراوانی صفت روان پریشی گرایی در مقایسه با دیگر صفات بنیادی شخصیت بود، که ممکن است بر یافته ها تأثیر گذاشته باشد.

سیاسکزاری

این مقاله از طرحی با عنوان «بررسی نقش و تأثیر تعاملی ابعاد دلبستگی و ویژگی های شخصیت در تبیین صفات اسکیزوتایپی و مرزی»، که در دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی به تصویب رسیده، برگرفته شده است. بدین وسیله از رئیس و اعضای شورای پژوهشی دانشگاه، برای حمایت مالی از پژوهش حاضر، صمیمانه قدردانی می شود. [اینجا به اظهار نویسنده مسئول مقاله، تعارض منافع وجود نداشته است].

منابع

1. Torgersen S, Edvardsen J, Oien PA, Onstad S, Skre I, Lygren S, et al. Schizotypal personality disorder inside and outside the schizophrenic spectrum. *Schiz Res*. 2002; 54:33-8.
2. Skodol AE, Gunderson JG, McGlashan TH, Dyck IR, Stout RL, Bender DS, et al. Functional impairment in patients with schizotypal, borderline, avoidant, or obsessive-compulsive personality disorder. *Am J Psychiatry*. 2002; 159:276-83.
3. Chabrol H, Montovany A, Duconge E, Kallmeyer A, Mullet E, Leichsenring F. Factor structure of the borderline personality inventory in adolescents. *Euro J Psychol Asses*. 2004; 20(1):59-65.
4. Becker DF, Grilo CM, Edell WS, McGlashan TH. Comorbidity of borderline personality disorder with other personality disorders in hospitalized adolescents and adults. *Am J Psychiatry*. 2000; 157:2011-6.
5. Rawlings D, Claridge G, Freeman JL. Principal components analysis of the schizotypal personality scale (STA) and the borderline personality scale (STB). *Pers Individ Dif*. 2001; 31:409-19.
6. Mohammadzadeh A, Borjali A. Schizotypal trait questionnaire (STQ) versus Eysenck personality questionnaire (EPQ): Divergence and convergences between two perspectives in psychosis. *Adv Cog Sci*. 2008; 38:21-8. [Persian]

شخصیت اسکیزوتایپی یاد می کنند (5)، قابل تبیین است. هم چنین رابطه صفات اسکیزوتایپی و مرزی با روان پریشی گرایی - که با ویژگی هایی مانند نداشتن دوستان صمیمی، عاطفه محدود، نبود هم دلی، رعایت نکردن هنجارها و اعمال خشونت بار همراه است - با طرز تلقی آیزنک¹ (32) از مفهوم روان پریشی هماهنگ است که بر پایه آن رفتارهای غیراجتماعی از ویژگی های روان پریشی (و بر این اساس از ویژگی های صفات شبه روان پریشی اسکیزوتایپی و مرزی) به - شمار می آید (6). با وجود انتقادهای وارد بر نظریه روان پریشی گرایی آیزنک، مبنی بر این که بیشتر رفتارهای غیراجتماعی را اندازه می گیرد (33) تا نشانه های اختصاصی روان پریشی را، اما یافته های پژوهش حاضر هم سو با نظریه آیزنک، ارتباط صفات شبه روان پریشی اسکیزوتایپی و مرزی را با صفت بنیادی روان پریشی گرایی تأیید کرد.

یکی دیگر از یافته های پژوهش حاضر، هم سو با یافته های پیشین (5، 6) این بود که همبستگی صفات اسکیزوتایپی و مرزی با شاخص های روان پریشی گرایی و روان رنجورخویی به طور تقریبی مشابه یکدیگر بود. برای این امر یک تبیین احتمالی وجود دارد: دو صفت از نظر نشانه شناسی تا حدودی با هم هم پوشی دارند و هر دو در سطح اختلال جزء شرایط مرزی روان پریشی محسوب می شوند (34). در مورد پیش بینی صفات اسکیزوتایپی و مرزی از روی روان رنجورخویی، در نظر گرفتن این نکته لازم است که بعد روان رنجورخویی شخصیت با بیشتر کارکردهای نابهنجار روان شناختی و حتی بدنی همراه است و به طور عام نقش واسطه ای و تعدیل کننده در ابتلا به اختلال های روانی دارد. بنابراین این بُعد در ارتباط با اختلال های روانی ارزش تبیینی ندارد، زیرا به الگوی مرضی خاصی اختصاص نداشته، آسیب پذیری عمومی نسبت به نابهنجاری کلی است (35).

به طور کلی می توان یافته های پژوهش حاضر را این گونه جمع بندی کرد: روان رنجورخویی و روان پریشی گرایی بالا در کنار سبک دلبستگی ناایمن اجتنابی، الگوی پیشنهادی احتمالی برای پیش بینی صفات اسکیزوتایپی است و روان رنجورخویی و روان پریشی گرایی بالا در کنار سبک دلبستگی ناایمن دوسوگرا، الگوی پیشنهادی احتمالی برای پیش بینی صفات مرزی است.

7. Bentall RP. Madness explained: Why we must reject the Kraepelinian paradigm and replace it with a complaint-orientated approach to understanding mental illness. *Med Hypotheses*. 2006; 66:220-33.
8. Meins E, Jones SR, Fernyhough C, Hurndall S, Koronis P. Attachment dimensions and schizotypy in a non-clinical sample. *Pers Individ Dif*. 2008; 44:1000-11.
9. Garety PA, Kuipers E, Fowler D, Freeman D, Bebbington PE. A cognitive model of the positive symptoms of psychosis. *Psychol Med*. 2001; 31:189-95.
10. Millon T. Personality disorders: Conceptual distinctions and classification issues. In: Costa PT, Widiger TA, editors. *Personality disorders and the five-factor model of personality*. Washington, DC: APA; 1994. p. 279-301.
11. Lyddon WJ. Attachment theory: A metaperspective for counseling psychology? *Couns Psychol*. 1995; 23: 479-83.
12. Bowlby J. Attachment and loss (vol. 3), Loss: Sadness and depression. New York: Basic Books; 1980.
13. Goodwin I. The relevance of attachment theory to the philosophy, organization, and practice of adult mental health care. *Clin Psychol Rev*. 2003; 23:35-56.
14. Tiliopoulos N, Goodall K. The neglected link between adult attachment and schizotypal personality traits. *Pers Individ Dif*. 2009; 47(4):299-304.
15. Besharat MA. An attachment theory explanation of personality disorders. *Contemp Psychol*. 2006; 2:41-7. [Persian]
16. Bakhshipour Rodsari A, Mansour A. Comparison of positive, negative and disorganized schizotypy characteristics in secure, avoidance and anxiety attachment student in Tabriz University. *J Res Behav Sci*. 2011; 9(1):24-32. [Persian]
17. Raine A, Benishay D. The SPQ-B: A brief screening instrument for schizotypal personality disorder. *J Pers Disord*. 1995; 9:346-55.
18. Mohammadzadeh A. The study of psychometric properties of schizotypal personality questionnaire-brief (SPQ-B). *Int J Psychol*. 2007; 2:47-61.
19. Leichsenring, F. Development and first results of the borderline personality inventory: A self-report instrument for assessing borderline personality organization. *J Pers Assess*. 1999; 73(1): 45-63.
20. American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (4thed.)*. Washington, DC: APA; 1994
21. Mohammadzadeh A, Rezaie A. Validation of borderline personality inventory (BPI) in Iran. *J Beh Sci*. 2011; 5(3):269-77. [Persian] .
22. Bakhshipour Rodsari A, bagherian khosroshahi S. Psychometric properties of Eysenck personality questionnaire-revaied (EPQ-R) short form. *J Res Behav Sci*. 2007; 9(1):3-12. [Persian]
23. Hazan C, Shaver P. Romantic love conceptualized as an attachment process. *J Pers Soc Psychol*. 1987; 52(3):511-24.
24. Rahimian Bugar E, Nuri A, Oreizi Samani HR, Molavi H, Foroghi Mobarake AR. The study of relationship between adulthood attachment styles with job satisfaction and occupational stress among nurses. *Iran J Psychiatry Clin Psychol*. 2007; 49:148-57. [Persian]
25. American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (4th ed., Text Revision)*. Washington, DC: APA; 2000.
26. Yaghubi H, Mohammadzadeh A. Validation of the Oxford- Liverpool inventory of feelings and experiences (OLIFE). *Zahedan J Res Med Sci*. 2012; 14(9):24-9. [Persian]
27. Goulding A. Schizotypy models in relations to subjective health and paranormal beliefs and experiences. *Pers Individ Dif*. 2004; 37:157-67.
28. George C, West M. Developmental vs. social personality models of adult attachment and mental ill health. *Brit J Med Psychol*. 1999; 72(3):285-303.
29. Miller JD, Reynolds SK, Pilkonis PA. The validity of the five-factor model prototypes for personality disorders in two clinical samples. *Psychol Assessment*. 2004; 16:310-22.
30. Widiger TA. A dimensional model of personality disorder. *World Psychiatry*. 2007; 6(2):79-83.
31. Gosling SD, Rentfrow PJ, Swann WB. A very brief measure of the big-five personality domains. *J Res Pers*. 2003; 37:504-28.
32. Eysenck HJ, Eysenck SGB. *Manual of the Eysenck personality questionnaire*. London: Hodder & Stoughton; 1975
33. Day S, Peter E. The incidence of schizotypy in new religious movements. *Pers Individ Dif*. 1999; 27:55-67.
34. Loughland CM, Williams LM. A cluster analytic study of schizotypal trait dimension. *Pers Individ Dif*. 1997; 23:877-83.
35. Claridge G, Davis C. What's the use of neuroticism? *Pers Individ Dif*. 2001; 31:383-400.

Original Article

The Explanation of Schizotypal and Borderline Traits According to Attachment Dimensions and Basic Personality Traits

Abstract

Objectives: This study explored prediction of schizotypal and borderline traits according to attachment dimensions and basic personality traits. **Method:** The current study was conducted in correlational context. Randomly selected 603 students from Tabriz Payame Nour and Azad Universities and Sarab Payame Nour University students took part in this research. Participants answered Schizotypal Personality Questionnaire-Brief (SPQ-B), Borderline Personality Inventory (BPI), Eysenck Personality Questionnaire-Revised, Short form (EPQ-RS) and Adult Attachment Inventory (AAI). Data were analyzed using stepwise multiple regression analysis. **Results:** Neuroticism, avoidant attachment, psychoticism, secure attachment (negatively), ambivalent attachment and extraversion (negatively) significantly predict schizotypal trait respectively. Neuroticism, psychoticism, ambivalent & avoidant attachments significantly predict borderline trait respectively. **Conclusion:** High neuroticism and psychoticism with avoidant attachment style is proposed model for schizotypal, while high neuroticism and psychoticism with ambivalent attachment style is best model in prediction of borderline traits.

Key words: schizotypy; borderline; attachment; personality; psychoticism; neuroticism

[Received: 5 November 2011; Accepted: 14 March 2012]

Ali Mohammadzadeh *

* Payam-e-nour University, Tehran, Iran, IR.

Fax: +9821-22442052

E-mail: a_mohammadzadeh@pnu.ac.ir

330
330